

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 17 juli 2008 *

I mål C-51/05 P,

angående ett överklagande enligt artikel 56 i domstolens stadga, som ingavs den 7 februari 2005,

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av C. Cattabriga och L. Visaggio, båda i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg,

sökande,

i vilket de andra parterna är:

Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. arl, Dolianova (Italien),

Cantina Trexenta Soc. coop. arl, Senorbi (Italien),

Cantina sociale Marmilla – Unione viticoltori associati Soc. coop. arl, Sanluri (Italien),

* Rättegångsspråk: italienska.

Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. arl, Santa Maria La Palma (Italien),

Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari, Monti (Italien),

företrädna av C. Dore och G. Dore, avvocati,

sökande i första instans,

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden K. Lenaerts samt domarna G. Arestis (referent), R. Silva de Lapuerta, J. Malenovský och T. von Danwitz,

generaladvokat: E. Sharpston,
justitiesekreterare: R. Grass,

efter det skriftliga förfarandet,

och efter att den 22 november 2007 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Europeiska gemenskapernas kommission har yrkat att domstolen ska upphäva den dom som meddelades av förstainstansrätten den 23 november 2004 i mål T-166/98, Cantina sociale di Dolianova m.fl. mot kommissionen (REG 2004, s. II-3991) (nedan kallad den överklagade domen), i vilken kommissionen förpliktades att ersätta den skada som Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. arl, Cantina Trexenta Soc. coop. arl, Cantina sociale Marmilla – Unione viticoltori associati Soc. coop. arl, Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. arl och Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari (nedan kallade producenterna) lidit till följd av Distilleria Agricola Industriale de Terralbas (nedan kallad DAI) konkurs, på grund av att det saknades en mekanism som gjorde det möjligt att, enligt den ordning som inrättats enligt artikel 9 i kommissionens förordning (EEG) nr 2499/82 om bestämmelserna angående förebyggande destillation för vinproduktionsåret 1982/1983 (EGT L 267, s. 16), garantera utbetalningen av det i denna förordning föreskrivna gemenskapsstödet till de berörda producenterna.

Tillämpliga bestämmelser

- 2 I artikel 5.1 i denna förordning fastställs det lägsta uppköpspriset för vin avsett för destillation.
- 3 Enligt skäl 8 i förordning nr 2499/82 är det i normala fall inte möjligt att avsätta de produkter som har erhållits vid destillationen enligt sedvanliga marknadsvillkor. Förordningen innehåller följaktligen en kompensationsmekanism som innebär att

interventionsorganet betalar ut ett stöd, vilket till sitt belopp fastställs i enlighet med artikel 6 i nämnda förordning.

4 Artikel 9 i förordning nr 2499/82 har följande lydelse:

”1. Destillatören betalar det i artikel 5.1 första stycket angivna lägsta uppköpspriset till producenten senast 90 dagar efter det att destillatören har mottagit leverans av [den samlade mängden vin eller i förekommande fall varje parti vin].

2. Interventionsorganet utbetalar det i artikel 6.1 angivna stödet samt, i förekommande fall, den i artikel 5.1 andra stycket angivna ökningen av det lägsta uppköpspriset senast 90 dagar efter det att bevis framlagts för att den samlade mängden vin, som angivits i avtalet, har destillerats.

...

Destillatören skall för interventionsorganet styrka att det har betalt det i artikel 5.1 första stycket angivna lägsta uppköpspriset inom den i första stycket föreskrivna fristen samt, i förekommande fall, ökningen av detta pris inom den i fjärde stycket föreskrivna fristen. Om sådana handlingar inte har företetts senast 120 dagar efter datumet för framläggandet av den i första stycket angivna bevisningen, skall de utbetalda beloppen betalas tillbaka till interventionsorganet.

...”

5 I artikel 11 i förordning nr 2499/82 anges följande:

”1. I det i artikel 9 angivna fallet kan destillatören ... begära att ett belopp motsvarande det i artikel 6 första stycket angivna stödet skall betalas ut i förskott, under förutsättning att det till interventionsorganet ställs en säkerhet på 110 % av nämnda belopp.

2. Denna säkerhet skall ställas i form av en säkerhet från ett finansinstitut som uppfyller de kriterier som fastställts av den medlemsstat till vilken interventionsorganet hör.

3. Förskottet skall betalas ut senast 90 dagar efter det att handlingar har företetts som styrker att säkerheten har ställts, och tidigast efter det datum då kontraktet eller förklaringen godkänts.

...”

6 Artikel 46 i domstolens stadga har följande lydelse:

”Talan mot gemenskaperna om ansvar i utomobligatoriska rättsförhållanden skall preskriberas fem år efter den händelse som föranleder ansvarstalan. Preskription skall avbrytas genom att talan väcks vid domstolen eller genom att den skadelidande dessförinnan gör framställning hos en av gemenskapernas behöriga institutioner. I sistnämnda fall skall talan väckas inom den frist av två månader som anges i artikel 230 i EG-fördraget och artikel 146 i Euratomfördraget; bestämmelserna i artikel 232 andra stycket i EG-fördraget respektive artikel 148 andra stycket i Euratomfördraget skall tillämpas i förekommande fall.”

Bakgrunden till tvisten

- 7 Bakgrunden till tvisten, såsom den redogjorts för i punkterna 16–44 i den överklagade domen, kan sammanfattas på följande sätt.
- 8 Producenterna är vinkooperativ som producerar vin på Sardinien (Italien). I samband med den förebyggande destillationen för produktionsåret 1982/1983 levererade de mellan januari och mars 1983 vin till DAI, vilket destillerades inom den i artikel 4 i förordning nr 2499/82 föreskrivna fristen. Den frist på 90 dagar inom vilken DAI enligt artikel 9.1 i nämnda förordning ska betala producenterna löpte ut i juni 1983.
- 9 Den 22 juni 1983 begärde DAI att Azienda di Stato per gli interventi nel mercato agricolo (nedan kallat AIMA) i enlighet med artikel 11 i förordning nr 2499/82 skulle göra en förskottsutbetalning av gemenskapsstödet för det vin som levererats och destillerats. DAI ställde för detta ändamål den föreskrivna säkerheten på 110 procent av stödbeloppet, genom ett försäkringsbrev som utställts av Assicuratrice Edile SpA (nedan kallat Assedile) till förmån för AIMA. Den 10 augusti 1983 betalade AIMA ut det begärda förskottet till DAI i enlighet med nämnda artikel 11.
- 10 På grund av ekonomiska svårigheter erhöll de producenter, däribland producenterna i detta mål, som hade levererat vin avsett för destillation inte någon betalning, eller i förekommande fall endast en delbetalning, från DAI. I oktober 1983 ansökte DAI om ett insolvensförfarande i enlighet med den italienska konkurslagstiftningen. Ansökan prövades av Tribunale di Oristano (Italien), som biföll denna, varvid DAI ställde in samtliga betalningar, inbegripet de återstående betalningarna till de producenter som hade levererat vin.
- 11 AIMA begärde att DAI skulle återbetala gemenskapsstödet med avdrag för de belopp som rättsenligt betalats ut till ovannämnda producenter, på grund av att DAI inte inom den i artikel 9.2 i förordning nr 2499/82 föreskrivna fristen hade företett

handlingar som styrkte att de övriga producenterna erhållit det lägsta uppköpspriset för vin inom den i artikel 9.1 i denna förordning angivna fristen på 90 dagar efter det att vinet hade levererats till destillatören. Då DAI inte betalade tillbaka detta stöd, begärde AIMA att Assedile skulle betala ut beloppet enligt säkerheten.

- 12 På begäran av DAI förordnade Pretore di Terralba (Italien) den 26 juli 1984 som en säkerhetsåtgärd om förbud för Assedile att betala ut beloppet enligt säkerheten till AIMA. DAI ålades att inom en frist på 60 dagar väcka talan angående saken.
- 13 I september 1984 väckte DAI talan vid Tribunale civile di Roma (Italien). DAI yrkade bland annat att denna domstol skulle konstatera att producenterna var de slutgiltiga mottagarna av säkerheten, i den mån det återstod obetalda belopp att betala till producenterna. DAI hävdade att säkerheten var ägnad att säkerställa betalningen till producenterna av det lägsta uppköpspriset för det fall destillatören inte skulle fullgöra sina skyldigheter och att betalningen därvid skulle ske *pro rata* i förhållande till den levererade produktionen. DAI föreslog att en begäran om förhandsavgörande skulle hänskjutas till EG-domstolen angående tolkningen av de tillämpliga gemenskapsförordningarna.
- 14 Producenterna, ett annat vinkooperativ och ett konsortium av vinkooperativ inter-
venerade i förfarandet till stöd för DAI:s argument. De gjorde gällande att de belopp för vilka säkerhet ställts av Assedile skulle tillfalla dem *pro rata* i förhållande till den mängd vin som levererats. De yrkade således att Tribunale civile di Roma skulle fastställa att Assedile var skyldigt att betala ett belopp motsvarande deras obetalda fordringar hos DAI, och, i andra hand, att AIMA var skyldigt att betala dem dessa belopp.
- 15 Under mellantiden försattes DAI i konkurs genom ett beslut av Tribunale di Oristano av den 27 februari 1986.
- 16 I dom av den 27 januari 1989 förklarade Tribunale civile di Roma i huvudsak att de argument som anförts av de kooperativ som intervenerat till stöd för DAI saknade fog, och konstaterade bland annat att förordning nr 2499/82 och

kontraktsbestämmelserna angående den säkerhet som Assedile ställt till förmån för AIMA var enkla att tolka. Tribunale civile di Roma ansåg således att det inte var nödvändigt att hänskjuta en tolkningsfråga till domstolen. Efter att ha avvisat argumenten om att kooperativen hade rätt att uppbära det belopp som garanterats genom den av Assedile ställda säkerheten, angav Tribunale civile di Roma att konkursförfarandet avseende DAI utgjorde det korrekta förfarande inom ramen för vilket nämnda kooperativ skulle kunna erhålla betalning för sina fordringar.

- 17 Den 27 september 1989 överklagade producenterna, med undantag för Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari, denna dom till Corte d'appello di Roma (Italien). I ett avgörande av den 19 november 1991 beslutade denna domstol att överklagandet inte kunde tas upp till prövning på grund av att producenterna inte i vederbörlig ordning hade delgett DAI:s konkursförvaltare överklagandet, utan i stället hade delgett företaget DAI, som var försatt i konkurs, och på grund av att producenterna därefter inte på ett korrekt sätt förnyat delgivningen inom den för dem fastställda fristen.
- 18 Under mellantiden betalade Assedile den 16 januari 1990 de belopp som bolaget var skyldigt AIMA.
- 19 I dom av den 28 november 1994 ogillade Corte suprema di cassazione (Italien) det överklagande som ingetts av producenterna, med undantag för Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari, mot den dom som meddelats Corte d'appello di Roma.
- 20 Producenterna anmälde i vederbörlig ordning sina fordringar i DAI:s konkurs, och dessa upptogs också bland DAI:s skulder i bouppteckningen. Till följd av detta förfarande deltog de år 2000 i utdelningen av tillgångarna i egenskap av prioriterade borgenärer. Vid denna utdelning erhöll de betalning av sina godkända fordringar hos DAI motsvarande 39 procent av fordringsbeloppet.
- 21 I skrivelse av den 22 januari 1996 begärde producenterna att AIMA skulle betala de fordringar som de hade hos DAI. De hävdade att AIMA hade gjort en otillbörlig vinst genom erhållandet av den av Assedile ställda säkerheten. AIMA avfärdade begäran och påpekade att säkerheten tillfaller denna myndighet och att producenterna inte

hade någon möjlighet att väcka talan direkt mot AIMA för att erhålla betalning av sina fordringar hos DAI. Den 16 februari 1996 väckte producenterna talan mot AIMA vid Tribunale civile di Cagliari (Italien) angående obehörig vinst. Detta förfarande vilandeförklarades emellertid med avsikt att förmå parterna att ingå en förlikning.

- 22 Den 13 november 1996 riktade producenterna ett klagomål till kommissionen, i vilket de gjorde gällande att AIMA hade åsidosatt gemenskapsbestämmelserna, särskilt förordning nr 2499/82. De begärde bland annat att kommissionen skulle anmoda AIMA och Republiken Italien att betala de belopp som producenterna inte erhållit i form av stöd under vinproduktionsåret 1982/1983.
- 23 I skrivelse av den 25 juni 1997 meddelade kommissionen producenterna att Assedile hade betalat beloppet enligt säkerheten jämte ränta till AIMA den 16 januari 1990. I en skrivelse av den 8 december 1997 informerade kommissionen producenterna vidare om att AIMA hade erhållit det säkerställda beloppet i februari 1991 och att myndigheten hade bokfört detta till förmån för Europeiska utvecklings- och garantifonden för jordbruket (EUGFJ) för budgetåret 1991.
- 24 I skrivelse av den 23 januari 1998, som inkom till kommissionen den 5 februari 1998, begärde producenterna att denna institution skulle betala ett belopp som motsvarade den fordran som de hade mot DAI mot bakgrund av att de belopp som enligt säkerheten tillfallit AIMA hade återbetalats till EUGFJ. De gjorde gällande att det följer av ändamålet med förordning nr 2499/82, som avser att gynna vinproducenter, att dessa borde betraktas som de enda och faktiska mottagarna av det stöd som föreskrivs i förordningen.
- 25 I skrivelse av den 31 juli 1998, som undertecknades av generaldirektören för generaldirektoratet för jordbruk och som kom producenterna till handa den 14 augusti 1998, avslog kommissionen denna begäran. Kommissionen gjorde gällande att i förevarande fall är stödet i första hand avsett att kompensera destillatören för det höga uppköpspriset för vin. Säkerheten har ställts ut av Assidile till förmån för AIMA, och producenterna kan inte med fog göra gällande någon rätt till denna säkerhet.

26 I samma skrivelse påpekade kommissionen för övrigt att det förhållandet att AIMA godkände de avtal som ingåtts mellan producenterna och DAI inte förändrar den privaträttsliga arten av dessa avtal på ett sådant sätt att kommissionens påstådda skyldigheter gentemot producenterna skulle vara utomobligatoriska. Följaktligen är en talan mot Europeiska gemenskapen preskriberad i enlighet med artikel 46 i domstolens stadga, eftersom betalning enligt den av Assedile ställda säkerheten gjordes till AIMA den 16 januari 1990 och beloppet återbetalades till EUGFJ under budgetåret 1991.

Förfarandet vid förstainstansrätten och den överklagade domen

27 Producenterna väckte, genom ansökan som inkom till förstainstansrättens kansli den 12 oktober 1998, en talan om, för det första, ogiltigförklaring av kommissionens skrivelse av den 31 juli 1998 med stöd av artikel 173 i EG-fördraget (nu i ändrad lydelse artikel 230 EG), för det andra, fastställande av att kommissionen gjort sig skyldig till passivitet i strid med artikel 175 i EG-fördraget (nu artikel 232 EG) genom att kommissionen avstod från att anta ett beslut om beviljande, till förmån för producenterna, av det gemenskapsstöd som DAI borde ha utbetalat till dessa, och, för det tredje, förpliktande för kommissionen att till producenterna betala ersättning med ett belopp som motsvarar deras obetalda fordringar hos DAI på grundval av principen om obehörig vinst och/eller med tillämpning av artikel 178 i EG-fördraget (nu artikel 235 EG).

28 Kommissionen yrkade att förstainstansrätten skulle avvisa talan och i andra hand att talan skulle ogillas.

29 I punkterna 80 respektive 83 i den överklagade domen förklarade förstainstansrätten att varken producenternas yrkande om ogiltigförklaring av kommissionens skrivelse av den 31 juli 1998 eller deras yrkande om ett konstaterande av denna institutions passivitet kunde upptas till prövning. I punkt 84 i nämnda dom underkände förstainstansrätten även det på grundval av principen om obehörig vinst anförda skadeståndsyrkandet mot kommissionen.

- 30 Förstainstansrätten fann däremot i punkt 150 i den överklagade domen att det skadeståndsyrkande som grundades på en tillämpning av artikel 235 EG kunde upptas till prövning och förklarade i punkt 1 i domslutet i nämnda dom att "[k]ommissionen är skyldig att ersätta den skada som [producenterna] lidit till följd av [DAI:s] konkurs, eftersom det enligt den ordning som införts genom artikel 9 i förordning [nr 2499/82] inte inrättats en mekanism som var ägnad att garantera utbetalningen av det gemenskapsstöd som föreskrivs i denna förordning till de berörda producenterna".
- 31 Med avseende särskilt på frågan huruvida yrkandet med stöd av artikel 235 EG kunde upptas till prövning, erinrade förstainstansrätten inledningsvis, i punkt 129 i den överklagade domen, beträffande den grund som åberopats av kommissionen som avsåg att talan om gemenskapens utomobligatoriska ansvar var preskriberad, om att preskriptionsfristen i artikel 46 i domstolens stadga inte kan börja löpa förrän samtliga förutsättningar för skadeståndsskyldighet är uppfyllda. Dessa förutsättningar avser att gemenskapsinstitutionerna ska ha gjort sig skyldiga till ett rättsstridigt beteende, att den påstådda skadan verkligen ska föreligga och att det ska finnas ett orsakssamband mellan detta beteende och den skada som har gjorts gällande.
- 32 Förstainstansrätten angav vidare i punkt 130 i nämnda dom att när det gäller ett fall som det förevarande där gemenskapens skadeståndsskyldighet grundas på en normgivningsakt börjar inte preskriptionsfristen löpa förrän de skadebringande verkningarna av denna akt har uppstått och således inte innan de berörda har lidit en säker skada.
- 33 Förstainstansrätten konstaterade således i punkt 131 i den överklagade domen att preskriptionsfristen i förevarande fall började löpa från och med det tillfälle då producenterna med säkerhet led skada på grund av att gemenskapsstödet inte, eller endast delvis, utbetalades till dem. Rätten påpekade i punkt 132 i nämnda dom att det i förevarande fall var utrett att producenternas sista leveranser av vin ägde rum i mars 1983 och att DAI enligt artikel 9.1 i förordning nr 2499/82 borde ha betalat dem det lägsta uppköpspriset för vin senast 90 dagar efter det att vinet levererats till destillatören, det vill säga senast i slutet av juni 1983.

- 34 I punkt 133 i den överklagade domen ansåg förstainstansrätten emellertid att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i förevarande tvist, kunde den skada som producenterna led i slutet av juni 1983 på grund av att det lägsta uppköpspriset inte, eller endast delvis, betalades inom den föreskrivna fristen inte anses vara säker, det vill säga nära förestående och förutsägbar, från och med detta datum.
- 35 Förstainstansrätten tillade i punkterna 136 och 145 i den överklagade domen att det var nödvändigt att beakta de förfaranden som DAI hade inlett vid de italienska domstolarna för att bedöma huruvida det var fråga om en säker skada, och som specifikt avsåg behandlingen av den säkerhet som Assedile ställt, eftersom komplexiteten i det system som inrättats genom förordning nr 2499/82 och de särskilda omständigheterna i förevarande fall gjorde det mycket svårt för en omsorgsfull och informerad ekonomisk aktör att inse, innan dessa förfaranden var avslutade, att han inte kunde erhålla utbetalning av det berörda stödet genom att kräva ett ianspråktagande av nämnda säkerhet vid den nationella domstolen.
- 36 Förstainstansrätten ansåg i punkt 146 i den överklagade domen att förmånstagaren enligt den säkerhet som ställts ut av Assedile i förevarande fall hade fastställts slutgiltigt av de italienska domstolarna först i och med domen av den 28 november 1994 från Corte suprema di cassazione och att den skada som producenterna lidit inte kunde anses vara säker före detta datum.
- 37 Förstainstansrätten konstaterade i punkt 147 i nämnda dom att den femåriga preskriptionsfristen i artikel 46 i domstolens stadga inte kunde ha börjat löpa före den 28 november 1994, vilket innebär att yrkandet i enlighet med artikel 235 EG, som framställdes år 1998, inte kan anses ha framställts för sent. Förstainstansrätten förklarade således i punkt 148 i den överklagade domen att den grund som kommissionen åberopat angående preskription inte kunde godtas och, i punkt 150 i denna dom, att yrkandet kunde upptas till prövning.

Parternas yrkanden vid domstolen

- 38 Kommissionen har yrkat att domstolen ska
- upphäva den överklagade domen i den del som skadeståndstalan mot kommissionen bifölls,
 - slutgiltigt avgöra målet och därvid avvisa talan, och
 - förplikta producenterna att ersätta rättegångskostnaderna vid såväl domstolen som förstainstansrätten.
- 39 Producenterna har yrkat att domstolen ska
- ogilla överklagandet,
 - i andra hand, för det fall överklagandet bifalls, fastställa den överklagade domen i den del kommissionen förpliktas betala skadestånd och därvid underkänna kommissionens preskriptionsinvändning, och
 - förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna.

Överklagandet

- 40 Till stöd för överklagandet har kommissionen åberopat en enda grund som avser att förstainstansrätten i punkterna 129–150 i den överklagade domen har åsidosatt artikel 46 i domstolens stadga och rättssäkerhetsprincipen.

Parternas argument

- 41 Kommissionen har gjort gällande att det i domstolens och förstainstansrättens fasta rättspraxis har fastställts en princip som innebär att den femåriga preskriptionsfristen enligt artikel 46 i domstolens stadga för väckande av en talan om utomobligatoriskt ansvar mot gemenskapen inte börjar löpa förrän den skada som ligger till grund för yrkandet verkligen har uppstått. För det fall detta ansvar har sin grund i en normativ rättsakt kan denna frist inte börja löpa förrän de berörda personerna har lidit en säker skada.
- 42 Kommissionen har särskilt kritiserat förstainstansrätten för att inte i den överklagade domen ha beaktat det förhållandet att förordning nr 2499/82 sedan år 1983 faktiskt orsakat producenterna skada genom att det i förordningen inte föreskrivs någon möjlighet att utbetala gemenskapsstödet direkt till producenten vid destillatörens insolvens. Den tidpunkt vid vilken nämnda preskriptionsfrist började löpa borde således ha fastställts till den dag då producenterna, på grund av DAI:s insolvens, inte kunde erhålla betalning för nämnda stöd inom den frist på 90 dagar efter vinets ankomst till destillatören som följer av nämnda förordning.
- 43 Enligt kommissionen har förstainstansrätten tvärtom grundat sin dom på den uppfattningen att tillämpningen av förordning nr 2499/82 skulle ha haft skadliga verkningar för producenterna. Kommissionen har i detta avseende hävdats att förstainstansrätten, genom att anse det otillräckligt att producenterna visste att de hade lidit en skada på grund av tillämpningen av denna förordning, slog fast att det var nödvändigt att det förelåg en helt subjektiv omständighet, nämligen att producenterna,

efter deras misslyckande att i förevarande fall vid de nationella domstolarna erhålla betalning av gemenskapsstödet genom att begära att den säkerhet som ställts ut av Assedile skulle tillfalla producenterna, blev medvetna om att de endast kunde erhålla ersättning genom att väcka en ansvarstalan mot kommissionen.

- 44 Kommissionen har även gjort gällande att den överklagade domen inte är förenlig med de principer som fastställs i domstolens dom av den 7 november 1985 i mål 145/83, Adams mot kommissionen (REG 1985, s. 3539; svensk specialutgåva, volym 8, s. 327). Kommissionen anser att producenterna inte kan åberopa denna dom eftersom det där beaktades att det ofrivilligt saknades kännedom om skadans ursprung. Såsom förstainstansrätten emellertid konstaterade i punkterna 139 och 140 i den överklagade domen, rådde det ingen tvekan om att producenterna kände till det sätt som förordning nr 2499/82 fungerade på.
- 45 Kommissionen har vidare kritiserat förstainstansrätten för att den i den överklagade domen åsidosatte de krav som enligt rättssäkerhetsprincipen gäller för tillämpningen av preskriptionsfrister. Genom att koppla fastställandet av den dag då femårsfristen enligt artikel 46 i domstolens stadga börjar löpa till den subjektiva uppfattning som alla berörda parter kan ha beträffande frågan huruvida den skada som har lidits är säker, ankommer det på den förfördelade parten att efter eget gottfinnande besluta vid vilken tidpunkt villkoren för att väcka en talan om ansvar slutligen är uppfyllda. Kommissionen har i detta hänseende tillagt att de överklaganden och kassationsförfaranden som producenterna inlett i förevarande fall för övrigt inte påverkade deras övertygelse vad gäller frågan huruvida skadan var säker.
- 46 Kommissionen har vidare påpekat att domskälen i förstainstansrättens dom innehåller motsättningar. För det första vägrade nämligen förstainstansrätten att betrakta uttömmandet av interna rättsmedel som ett villkor för att ta upp producenternas talan om icke-obligatoriskt ansvar mot kommissionen till prövning, och för det andra kopplade förstainstansrätten den tidpunkt då den för denna talan tillämpliga preskriptionsfristen började löpa till den dag då en slutgiltig dom meddelades på nationell nivå, i förekommande fall den dom som meddelades av Corte suprema di cassazione den 28 november 1994.
- 47 Producenterna har hävdat att överklagandet saknar grund och att förstainstansrätten i den överklagade domen med rätta fastställde att villkoren för att väcka en talan om

ansvar mot kommissionen inte var uppfyllda så länge som den tvist som anhängiggjorts vid de nationella domstolarna inte hade avgjorts genom domen från Corte suprema di cassazione.

- 48 Producenterna anser att det var nödvändigt för dem att avvakta utgången av förfarandena på nationell nivå innan de vände sig till gemenskapens myndigheter, eftersom det i förevarande fall särskilt saknades bestämmelser som reglerar situationen med en insolvent destillatör. Producenterna har i detta hänseende tillagt att förstainstansrätten säkerligen skulle ha avvisat deras talan om ansvar på grund av att de interna rättsmedlen inte hade uttömts. Enligt producenterna hade någon preskription således inte inträtt, eftersom preskriptionsfristen för att väcka talan om utomobligatoriskt ansvar mot kommissionen började löpa först efter det att Corte suprema di cassazione hade ogillat deras talan och domen från Tribunale civile di Roma således vunnit laga kraft.
- 49 Producenterna har vidare besvarat kommissionen att dess argument, att den överklagade domen innehåller en motsättning vad gäller frågan huruvida talan om utomobligatoriskt ansvar mot kommissionen kan upptas till prövning samt vad gäller tidpunkten för när den för denna talan tillämpliga preskriptionsfristen börjar löpa, under alla omständigheter är ogrundade, eftersom de baseras på en sammanställning av två delar av denna dom som rör olika rättsliga begrepp och faktiska omständigheter.
- 50 För det fall domstolen skulle godta kommissionens argument om preskription av den talan om utomobligatoriskt ansvar som väckts mot kommissionen, och för det fall den skulle fastställa en ny dag då preskriptionsfristen för denna talan började löpa, har producenterna hävdad att denna frist inte kunde börja löpa gentemot producenterna innan gemenskapens obehöriga vinst hade uppkommit till följd av att AIMA hade återställt den säkerhet som ställts ut av Assedile år 1991 till EUGFJ. Producenterna har gjort gällande att de fick kännedom om detta återställande till EUGFJ och därmed gemenskapens obehöriga vinst först efter att ha erhållit kommissionens skrivelse av den 8 december 1997. Preskriptionsfristen för nämnda talan borde således börja löpa från och med detta datum.

51 Producenterna har i detta hänseende åberopat domstolens fasta rättspraxis och i synnerhet domen i det ovannämnda målet Adams mot kommissionen, enligt vilken preskription inte kan göras gällande mot en skadelidande som fått kännedom om orsaken till skadan först vid en senare tidpunkt och som därigenom inte har kunnat förfoga över en rimlig frist för att väcka talan. Producenterna har även framhållit att de inte har avstått från att ta till vara sina rättigheter, eftersom de riktade sig till AIMA för att erhålla betalning av deras fordringar gentemot DAI genom att vilja ta i anspråk den säkerhet som ställts ut av Assedile och de därefter vände sig till kommissionen för att anmäla de felaktigheter som AIMA begått. Producenterna kan således inte hållas ansvariga för någon rättsstridig försening i förevarande fall.

Domstolens bedömning

52 Domstolen konstaterar inledningsvis att rätten att väcka talan vid en gemenskapsdomstol endast kan utövas på de villkor som föreskrivs i bestämmelserna om varje specifik typ av talan, i förevarande fall en skadeståndstalan enligt artikel 235 EG. Följaktligen kan denna rätt utövas vid förstainstansrätten med giltig verkan endast om förstainstansrätten, bland annat, tillämpat bestämmelserna om preskription rörande nämnda typ av talan på ett korrekt sätt (se, för ett liknande resonemang, beslut av den 18 juli 2002 i mål C-136/01 P, Autosalone Ispra dei Fratelli Rossi mot kommissionen, REG 2002, s. I-6565, punkt 26).

53 Enligt artikel 46 i domstolens stadga preskriberas en talan mot gemenskaperna om ansvar i utomobligatoriska rättsförhållanden fem år efter den händelse som föranleder ansvarstalan.

54 Den femåriga preskriptionsfristen enligt nämnda bestämmelse börjar löpa när samtliga förutsättningar för skadeståndsskyldigheten är uppfyllda och särskilt när skadan har uppstått. I de fall där gemenskapens skadeståndsskyldighet grundas på en normativ rättsakt, liksom i det förevarande, börjar således denna preskriptionstid inte löpa förrän skadeverkningarna av denna akt har uppstått och därigenom inte förrän den tidpunkt då de berörda personerna har lidit en säker skada (se, bland annat, dom av den 27 januari 1982 i de förenade målen 256/80, 257/80, 265/80, 267/80 och 5/81,

Birra Wührer m.fl. mot rådet och kommissionen, REG 1982, s. 85, punkt 10, samt av den 19 april 2007 i mål C-282/05 P, Holcim (Deutschland) mot kommissionen, REG 2007, s. I-2941, punkt 29).

- 55 I förevarande fall konstaterade förstainstansrätten i punkt 131 i den överklagade domen att preskriptionsfristen började löpa från och med den tidpunkt då producenterna med säkerhet led skada på grund av att gemenskapsstödet inte, eller endast delvis, utbetalades till dem. Förstainstansrätten påpekade vidare i punkt 132 i nämnda dom att det var utrett att DAI borde ha utfört denna betalning till producenterna senast i slutet av juni 1983 med tillämpning av artikel 9.1 i förordning nr 2499/82. Mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i denna tvist ansåg emellertid förstainstansrätten i punkt 133 i den överklagade domen att den skada som producenterna led i slutet av juni 1983 emellertid inte kunde betraktas som säker, det vill säga nära förestående och förutsägbar, från och med detta datum.
- 56 För att bedöma om skadan var säker konstaterade förstainstansrätten i punkterna 136 och 145 i den överklagade domen att det var nödvändigt att beakta de förfaranden som DAI inlett vid de italienska domstolarna, och som specifikt avsåg behandlingen av den säkerhet som Assedile ställt, för att bedöma huruvida det var fråga om en säker skada, eftersom komplexiteten i det system som inrättats genom förordning nr 2499/82 och de särskilda omständigheterna i förevarande fall gjorde det mycket svårt för en omsorgsfull och informerad ekonomisk aktör att, innan dessa förfaranden var avslutade, inse att han inte kunde erhålla betalning av det berörda stödet genom att kräva ett ianspråktagande av nämnda säkerhet vid den nationella domstolen.
- 57 Förstainstansrätten konstaterade således i punkterna 145–147 i den överklagade domen att det var först efter domen från Corte suprema di cassazione av den 28 november 1994 som producenterna kunde förstå att de inte skulle erhålla betalning av de berörda stöden genom ett ianspråktagande av nämnda säkerhet och att den skada som producenterna lidit därmed inte kunde betraktas som säker före detta datum, vilket innebar att den femåriga preskriptionsfristen enligt artikel 46 i domstolens stadga inte kunde börja löpa före detta datum.

- 58 Domstolen konstaterar i detta hänseende att denna bedömning innebar att förstainstansrätten antog ett subjektivt betraktelsesätt med avseende på huruvida villkoren för att väcka en talan om utomobligatoriskt ansvar mot gemenskapen var uppfyllda, där en skada som orsakats av en rättsstridig normativ rättsakt inte kan betraktas som säker så länge som den part som anser sig ha lidit skada inte uppfattar skadan som säker. I den överklagade domen gjorde förstainstansrätten nämligen bedömningen av huruvida producenterna hade lidit en säker skada beroende av huruvida dessa hade blivit medvetna om att de inte skulle erhålla ersättning för skadan vid de nationella domstolarna.
- 59 De villkor som ska vara uppfyllda för att sådan skadeståndsskyldighet som avses i artikel 288 andra stycket EG ska inträda och således de regler om preskription som gäller för en sådan talan om skadestånd kan inte grundas på annat än rent objektiva kriterier. Om inte detta förhållande gällde, skulle det kunna innebära ett åsidosättande av rättssäkerhetsprincipen, vilken ligger till grund för preskriptionsreglerna och vilken innebär ett krav på att gemenskapens rättsregler ska vara klara och precisa så att berörda parter kan förstå de situationer och rättsförhållanden som omfattas av gemenskapens rättsordning (se dom av den 15 februari 1996 i mål C-63/93, Duff m.fl., REG 1996, s. I-569, punkt 20).
- 60 Domstolen påpekar även att för det fall preskriptionsfristen för en talan om utomobligatoriskt ansvar för gemenskapen inte tillåts börja löpa under hela den tid som den part som påstår sig ha lidit skada inte personligen har övertygats om att den har lidit en skada, medför det att den tidpunkt vid vilken det inte längre är möjligt att väcka en sådan talan görs beroende av den individuella uppfattning som varje part skulle kunna ha angående de faktiska omständigheterna rörande skadan, vilket står i motsättning till det krav på rättssäkerhet som är nödvändigt vid tillämpning av preskriptionsfrister.
- 61 Det ska i detta hänseende även påpekas att domstolen har tillbakavisat påståendet att preskriptionsfristen enligt artikel 46 i domstolens stadga inte börjar löpa förrän den skadelidande får precis och ingående kännedom om de skadegrandande omständigheterna. Kännedom om omständigheterna återfinns inte bland de rekvisit som ska vara uppfyllda för att preskriptionstiden ska börja löpa (se beslutet i det ovannämnda målet Autosalone Ispra dei Fratelli Rossi mot kommissionen, punkt 31). Den subjektiva bedömningen av de omständigheter som ligger till grund för skadan kan således inte beaktas vid fastställandet av den tidpunkt då preskriptionsfristen för en talan om utomobligatoriskt ansvar för gemenskapen börjar löpa.

- 62 Härav följer att förstainstansrätten i den överklagade domen inte kunde slå fast att den skada som orsakats producenterna utgjorde en säker skada och, därvid, fastställa den dag då preskriptionsfristen för deras skadeståndstalan började löpa på grundval av producenternas uppfattning av de skadebringande verkningarna av förordning nr 2499/82. Förstainstansrätten borde för detta ändamål tvärtom ha grundat sin bedömning på rent objektiva kriterier.
- 63 Det är sådana kriterier som domstolen redan har lagt till grund för fastställandet av den dag då preskriptionsfristen enligt artikel 46 i domstolens stadga börjar löpa. Det framgår nämligen av punkt 33 i domen i det ovannämnda målet Holcim (Deutschland) mot kommissionen att domstolen ansåg att nämnda preskriptionsfrist börjar löpa från och med den tidpunkt då den ekonomiska skada som den skadelidande orsakats verkligen uppstått. Härav följer således att den tidpunkt då denna frist börjar löpa är kopplad till den objektiva förlust som faktiskt drabbar tillgångar tillhörande den part som påstår sig ha lidit skada.
- 64 Förstainstansrätten borde således i den överklagade domen ha låtit den femåriga preskriptionsfrist som gäller för den ansvarstalan som producenterna väckt vid förstainstansrätten, i enlighet med artikel 235 EG, löpa från och med den dag som den på grund av förordning nr 2499/82 orsakade skadan objektivt sätt uppkom genom att producenternas tillgångar drabbades av en förlust.
- 65 Förstainstansrätten borde i synnerhet ha fastslagit att nämnda preskriptionsfrist började löpa från och med den tidpunkt då tillämpningen av den rättsstridiga ordningen för utbetalning av gemenskapsstöd enligt artikel 9 i förordning nr 2499/82 objektivt sätt verkligen hade förorsakat en skada för producenterna, genom att de inte garanterades en direktbetalning av gemenskapsstödet vid DAI:s insolvens. Denna tidpunkt borde således ha fastställts till den dag då producenterna inte kunde erhålla nämnda betalning inom den frist på 90 dagar efter det att vinet levererats till destillatören som föreskrivs i nämnda bestämmelse, det vill säga i slutet av juni 1983, såsom bland annat framgår av punkt 132 i den överklagade domen.
- 66 Förstainstansrättens bedömning i punkt 147 i den överklagade domen att preskriptionsfristen enligt artikel 46 i domstolens stadga inte kunde ha börjat löpa före den 28 november 1994, och följaktligen konstaterandet i punkt 150 i nämnda dom att

ansvarstalan som väckts vid förstainstansrätten den 12 oktober 1998, det vill säga mer än 15 år efter det att skadan faktiskt uppkom, inte hade väckts för sent och kunde upptas till prövning, utgjorde således en felaktig tillämpning av bestämmelserna om preskriptionsregler i nämnda artikel.

- 67 Vidare kan domstolen inte godta producenternas argument som grundas på domen i det ovannämnda målet Adams mot kommissionen, i vilken domstolen ansåg att preskription inte kan göras gällande mot en skadelidande som inte har kunnat få kännedom om orsaken till skadan förrän vid ett senare tillfälle. I motsats till det mål som gav upphov till denna dom, kan producenterna i förevarande fall inte hävda att de i slutet av juni 1983 saknade kännedom om orsaken till den skada som de förorsakats, eftersom de vid denna tidpunkt var fullt medvetna om att artikel 9 i förordning nr 2499/82 inte alls garanterade dem en direktbetalning av det ifrågavarande gemenskapsstödet vid destillatörens insolvens.
- 68 Domstolen anser vidare att det förhållandet att producenterna deltog i förfarandet angående säkerheten som inletts av DAI vid de italienska domstolarna inte hindrade dem från att parallellt väcka en ansvarstalan vid domstolen i enlighet med artikel 235 EG. Denna bestämmelse ger gemenskapsdomstolarna en exklusiv behörighet att pröva en sådan skadeståndstalan mot gemenskapen som avses i artikel 288 andra stycket EG (se, bland annat, dom av den 27 september 1988 i de förenade målen 106/87–120/87, Asteris m.fl., REG 1988, s. 5515, punkt 15; svensk specialutgåva, volym 9, s. 705).
- 69 Slutligen påpekar domstolen att såsom följer av själva lydelsen i artikel 46 i domstolens stadga utgör en talan som väckts vid en nationell domstol inte en rättsakt som medför preskriptionsavbrott för väckande av en talan om skadestånd i enlighet med artikel 235 EG (se, för ett liknande resonemang, beslutet i det ovannämnda målet Autosalone Ispra dei Fratelli Rossi mot kommissionen, punkt 56). Härav följer att en talan som väckts på nationell nivå inte heller påverkar den tidpunkt då preskriptionsfristen för nämnda talan börja löpa.
- 70 Det följer av samtliga ovanstående överväganden att den överklagade domen ska upphävas såvitt förstainstansrätten förklarade att talan om utomobligatoriskt ansvar

som väckts av producenterna kunde prövas och förpliktade kommissionen att ersätta den skada som producenterna lidit till följd av DAI:s konkurs på grund av att det saknades en mekanism som gjorde det möjligt att enligt den ordning som inrättats enligt artikel 9 i förordning nr 2499/82 garantera utbetalningen av det i denna förordning föreskrivna gemenskapsstödet till de berörda producenterna.

Talan vid förstainstansrätten

- 71 Enligt artikel 61 första stycket andra meningen i domstolens stadga kan domstolen, om förstainstansrättens avgörande upphävs, själv avgöra målet, om detta är färdigt för avgörande. Så är fallet i förevarande mål.
- 72 När det gäller producenternas yrkande att kommissionen med tillämpning av artikel 235 EG ska förpliktas ersätta dem med ett belopp som motsvarar de fordringsbelopp som fortfarande är utestående mot DAI, kan domstolen mot bakgrund av de skäl som angetts i punkterna 63–66 i förevarande dom inte bifalla detta yrkande.
- 73 Såsom särskilt framgår av punkt 65 i förevarande dom, började nämligen den femåriga preskriptionsfristen enligt artikel 46 i domstolens stadga löpa från och med slutet av juni 1983, vilket medför att nämnda skadeståndskrav enligt artikel 235 EG, som framställdes år 1998, ska anses preskriberat. Skadeståndsyrkandet kan således inte upptas till prövning.
- 74 Eftersom förstainstansrätten i den överklagade domen redan fastslagit att producenternas yrkanden om att kommissionens skrivelse av den 31 juli 1998 skulle ogiltigförklaras, att det skulle fastställas att nämnda institution gjort sig skyldig till passivitet och deras yrkande om att det skulle fastställas att kommissionen gjort en obehörig vinst inte kunde upptas till prövning, kan inte någon del av den talan som producenterna väckt i mål T-166/98 vinna bifall.

Rättegångskostnader

75

Enligt artikel 122 i rättegångsreglerna ska domstolen besluta om rättegångskostnaderna när slutlig dom avkunnas. Enligt artikel 69.2 i rättegångsreglerna, som enligt artikel 118 ska tillämpas i mål om överklagande, ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Kommissionen har yrkat att producenterna ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Producenterna har tappat målet och ska därför ersätta rättegångskostnaderna i båda instanser.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

- 1) **Den dom som Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt meddelade den 23 november 2004 i mål T-166/98, Cantina sociale di Dolianova m.fl. mot kommissionen, upphävs i den del den talan om utomobligatoriskt ansvar som väckts av Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. arl, Cantina Trexenta Soc. coop. arl, Cantina sociale Marmilla – Unione viticoltori associati Soc. coop. arl, Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. arl och Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari upptogs till prövning och innebar förpliktande för Europeiska gemenskapernas kommission att ersätta den skada som dessa parter lidit till följd av Distilleria Agricola Industriale de Terralbas konkurs, på grund av att det saknades en mekanism som gjorde det möjligt att enligt den ordning som inrättats enligt artikel 9 i kommissionens förordning (EEG) nr 2499/82 av den 15 september 1982, om bestämmelserna angående förebyggande destillation för vinproduktionsåret 1982/1983, garantera utbetalningen av det i denna förordning föreskrivna gemenskapsstödet till de berörda producenterna.**

- 2) **Talan i mål T-166/98 ogillas.**

- 3) **Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. arl, Cantina Trexenta Soc. coop. arl, Cantina sociale Marmilla – Unione viticoltori associati Soc. coop. arl, Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. arl, och Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari förpliktas ersätta rättegångskostnaderna i såväl förevarande instans som i förstainstansrätten.**

Underskrifter